

Utdannings- og forskningsdepartementet
postboks 8119 Dep
0032 OSLO

NOU 2003: 25 NY LOV OM UNIVERSITETER OG HØYSKOLER (RYSSDALSUTVALGET)

Næringslivets Hovedorganisasjon viser til brev av 30. september 2003 fra Utdannings- og forskningsdepartementet, hvor vi blir invitert til å avgi høringsuttalelse om NOU 2003: 25 "Ny lov om universiteter og høyskoler" (Ryssdalsutvalgets innstilling).

Generelle kommentarer

Universitets- og høyskolesektoren fungerer i mindre grad enn tidligere som et lukket, nasjonalt system. Vi er i ferd med å bevege oss bort fra en verden med mange nasjonale utdanningssystemer til et internasjonalt marked for høyere utdanningstjenester. Utvalget er selv inne på dette når det under pkt. 3.5 påpeker at lovgivningen om universiteter og høyskoler ikke må pålegge tvingende juridiske rammebetingelser "som hindrer eller forsinker institusjonens tilpasning til en ny hverdag, eller som pålegger norske statlige eller private institusjoner konkurransemessige ulemper i forhold til institusjoner i andre land." Vi deler denne vurderingen, og vil bemerke at konkurranseevne ikke lenger er et begrep som bare gjelder for bedriftene, men også for norske universiteter og høyskoler. Etter vår mening er konkurransedyktigheten til disse institusjonene en nøkkelfaktor for å sikre konkurranseevnen til norsk næringsliv. Universitets- og høyskolesektoren må organiseres på en slik måte at den fremmer, og ikke hemmer, næringslivets konkurranseevne. Dette må også være det styrende premiss for valg av tilknytningsform for universiteter og høyskoler.

I forbindelse med NOU 2000: 14 "Frihet med ansvar. Om høgre utdanning og forskning" (Mjøsutvalget) ga NHO sin støtte til utvalgets flertall, som gikk inn for at de statlige institusjonene for høyere utdanning ble organisert som selvstendige rettssubjekter i henhold til egen særlov. NHO ga videre støtte til forslaget om eksternt flertall i institusjonenes styrer, og forutsatte at departementet, som etter forutsetning skulle oppnevne de eksterne representantene, gjorde dette i kontakt med og innspill fra blant annet arbeidslivets organisasjoner.

Vi merker oss at Ryssdalsutvalgets flertallsforslag om tilknytningsform og eksternt representasjon i styrene langt på vei er i tråd med de synspunkter NHO ga uttrykk for i forbindelse med Mjøsutvalget. Vi kan således i hovedtrekk slutte oss til prinsippene i utvalgets flertallsinnstilling. Imidlertid er det vanskelig for oss å vurdere hvorvidt flertallets

forslag til de enkelte lovparagrafer er formulert på den rette måten, og hvordan de vil virke i praksis. Vi er også usikre på om det er riktig å anvende en stiftelseslignende modell for å gjøre institusjonene til selvstendige rettssubjekter. Modellen med særlovforetak bør vurderes nærmere.

Kommentarer til de enkelte lovbestemmelser

Organ for akkreditering og evaluering – NOKUT – flertallets forslag § 2-1

NOKUT kan bli et avgjørende instrument for å lykkes i arbeidet med å realisere målene om kvalitet og relevans innen høyere utdanning. NHO har ved gjentatte anledninger kritisert den manglende næringspolitiske koblingen til akkrediteringsorganet. For å bedre på dette, foreslår vi følgende tillegg (understreket) i femte ledd: ”Styret for NOKUT oppnevnes av Kongen og består av syv medlemmer og tre vararepresentanter, hvorav ett medlem og ett varamedlem skal være student, og ett medlem og ett varamedlem skal ha bakgrunn fra næringslivet.”

Egenbetaling – flertallets forslag til § 7-1

Flertallet foreslår følgende ordlyd i loven: ”Høyere utdanningsinstitusjoner kan bare kreve egenbetaling fra studenter i den utstrekning virksomheten ikke er fullfinansiert av staten, eller det ikke gjennom forutsetninger for tildelinger av midler fra offentlige myndigheter eller andre er forutsatt at virksomheten skal være gratis.” NHO kan slutte seg til dette. Vi vil minne om at gratisprinsippet aldri har vært lovbestemt tidligere. Mindretallets forslag vil innebære en rigid fortolkning av dette prinsippet. Flertallets forslag gir rom for å opprettholde gratisprinsippet slik det praktiseres i dag uten at lovbestemmelsen fungerer som en unødige sperre for naturlig tilpasning.

Tilknytningsform – flertallets forslag til lov pkt. 8.1.2.1

Som nevnt, har NHO tidligere gått inn for at universiteter og høyskoler organiseres som selvstendige rettssubjekter i henhold til egen særlov. Vi merker oss at utvalgets flertall foreslår en særlovsmodell som har mange likhetstrekk med den alminnelige stiftelsesmodell. Flertallet benytter betegnelsen ”selveiende institusjoner” fremfor ”stiftelser” og foreslår at samlebetegnelsen blir ”statlig høyere utdanningsinstitusjon (SHU).” NHO slutter seg til flertallets forslag, og deler langt på vei flertallets begrunnelse for forslaget. Flertallet er opptatt av å begrunne sitt forslag med at organisering som selvstendige rettssubjekter sikrer den akademiske friheten. Selv om akademisk frihet er viktig, vil vi understreke at dette alene ikke kan være premiss for valg av tilknytningsform. Det er også viktig at de høyere læresteder er organisert på en slik måte at de har nødvendig frihet til å operere raskt innenfor et internasjonalt utdanningsmarked. Institusjonene trenger også den nødvendige frihet til å inngå samarbeid med eksterne partnere.

Ekstern representasjon i styrene – flertallets forslag til §5-1 Institusjonens ledelse – styret, til §11-1 Styret og til § 11-8 Vedtekter

Vi er enige med utvalgets flertall om at de statlige institusjonene må ha et eksternt flertall. Vi er imidlertid usikre på om det bør være institusjonene selv som skal oppnevne disse medlemmene eller om dette bør gjøres av departementet. Uansett er det en forutsetning at den som oppnevner, innhenter innspill fra relevante organisasjoner og institusjoner i arbeidslivet. I det ligger at flere av de oppnevnte eksterne representantene må ha bakgrunn fra arbeidslivet.

Hvis de statlige institusjonene skal oppnevne de eksterne representantene selv, slik flertallet foreslår, må en forutsetning om innhenting av innspill fra næringslivet og andre

samfunnssektorer legges inn i lov- og regelverket. Flertallets forslag til lovbestemmelser gir ikke en tilstrekkelig garanti for dette. Det er derfor nødvendig med noen tilføyelser og endringer, jamfør våre forslag nedenfor.

Vi merker oss at det i forslaget til § 11-1 heter at "Vedtektene skal inneholde nærmere bestemmelser om oppnevning av styremedlemmer og styrets størrelse og sammensetning, innenfor de rammer som er fastsatt i § 5-1." Forslaget til § 5-1 fastsetter bare at "styret skal ha representanter fra studenter og ansatte." Etter vår mening er dette for snevert, og det åpner for at institusjonene kan oppnevne hvem man vil når det gjelder eksterne representanter. I sin ytterste konsekvens kan man da risikere at relevante brukere av et læresteds utdanningstilbud overhodet ikke blir representert i lærestedets styre. Dessuten er det en fare for at institusjonene vil tendere mot å unngå oppnevning av personer som har stilt seg kritiske til lærestedets virksomhet. Så lenge utdanningsinstitusjonene lever av statlige - det vil si skattebetalernes - penger, så er det for det første naturlig at deres styre har et flertall av eksterne representanter. For det andre er det uakseptabelt at institusjonene skal ha full kontroll med hvem som skal oppnevnes som eksterne representanter.

Vi vil derfor foreslå en endring under § 5-1 "Styret skal ha representanter fra studenter og ansatte, samt fra relevante deler av arbeidslivet."

Videre vil vi foreslå følgende tilføyelse tilslutt i § 11-1, fjerde ledd: Vedtektene skal fastslå at oppnevningen av de eksterne representantene skal skje i nær dialog med relevante deler av arbeidslivet." Alternativt kan dette tillegget føyes til under pkt. 2 i § 11-8, annet ledd (om minimumskrav til vedtekter).

Vi støtter forslaget om at styret selv velger en leder og nestleder blant de eksterne medlemmene, jfr. § 11-1.

Vennlig hilsen
NÆRINGSLIVETS HOVEDORGANISASJON
Område Arbeidslivspolitik

Sigrun Vågend
Direktør

Kopi:
Nærings- og handelsdepartementet
Universitets- og høyskolerådet
Norges forskningsråd